

FARKLILAŞMA VE BENZEŞME REFERANSI OLARAK KİMLİK

Mehmet KARAKAŞ*

Ötekinin hareketleri, tutumları, bakışları beni oraya sabitledi, aynı kimyasal bir eriyiğin bir boya tarafından sabitlenmesi gibi. Öfkeliydim; bir açıklama istedim. Hiçbir şey olmadı. Patladım. Şimdi parçalarımı başka bir benlik yeniden bir araya getiriyor.

Frantz Fanon (*Siyah Deri Beyaz Maske*)

İnsanlık tarihini nesnel bir değerlendirmeye tâbi tuttuğumuzda, bireylerin ve toplulukların kendilerini ifade ediş biçimlerini tanımlayan önemli bir ayırılmayıcıyla karşılaşırız. Kuşkusuz bu ayırılmayıcı, farklılığa ve benzerliğe göndermelerde bulunan “*kategorilendirme*” olgusudur. Kategori, bireyi ve topluluğu kendi ve öteki olarak belirleme ve biçimlendirme özelliği taşıdığı için kimlikleri tanımlayabilecek kavramsal çerçeveye sahiptir.

Kimlik ifade etmeye ve farklılaşmaya ilişkin çözümleyici soru; “Ben ve öteki kimdir?” sorusudur. Aslında kimlik bir tanımdır, insanın hem toplumsal hem de psikolojik anlamda kendisinin ne ve nerede olduğunu açıklamasıdır. Bir kişi kimlik edindiğinde duruşunu ve nereden konuştuğunu da belirtmiş olur, yani katıldığı veya üyesi olduğu toplumsal ilişkiler ağında bir toplumsal özne olarak şekillenir. Kimlikler, onları tanımlayan ve organize eden bir bütün olarak bireyin toplumla uygun bağının ne olduğu sorununu da içerir. Bu arayış aynı zamanda birey düzeyinde bir topluluğa ait olma gereksinimi ile ortaya çıkmaktadır. Kimlik, daima müdahaleyi kaldırmak için duyguların süregelen kavrayışına ve çeşitliliği saklamak için ruh, kendi ve cisim kavramlarına başvurmasının gerçek dışı hayaline atfedilir. Bu nedenle kimlik tamamen kurgusaldır ve kişinin kendi düşüncelerini inceleyerek anlayacağı bir şey de değildir.

Kimlik, deneyimlerin ve öznel konumun farklı öğelerinden oluşur ama eklemlendikleri zaman, özgün öğelerinin toplamından daha fazla bir

* Yard. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

şey haline gelir. Aynı zamanda, içinde yaşanan toplumsal, kültürel ve ekonomik ilişkilerle geçmişin konjonktürünü ortaya çıkarır. “Her birey yalnızca varolan ilişkilerin sentezi değil, aynı zamanda bu ilişkilerin tarihinin de sentezidir.”¹ Kimlikler çoğu zaman görüngülü imgeler üretimi sürecinde ortaya çıkar ve yeniden üretilir. Kimliklerin sosyolojik ve psikolojik yapılanmaları, her tür özcü ya da durağan belirleyici etkenlere karşı çıkan devamlı bir süreçtir. Kimlikler asla sabit değildir, kompleks ve değişkenliklerine bağlı olarak sürekli yeniden konumlanırlar.

Stuart Hall, kimlik üzerine en az iki farklı düşünüş yönteminden bahseder: Birinci görüşü, kültürel kimliği tek, paylaşılan bir kültür, bir tür ortak “tek gerçek benlik” bağlamında, pek çok diğer, daha yüzeysel ya da yapay olarak yüklenmiş “benlik”lerin içinde saklı, ortak tarih ve ataları olan insanların ortak noktası olan “benlikler” anlamında tanımlar. İkinci durum ise, birçok benzerlik noktasını kabul eder; ama aynı zamanda derin ve önemli kritik farklılık noktaları da vardır ve bunlar “gerçekten ne olduğumuzu” -ve tarih işin içine girdiğinden beri- “bize ne olduğunu” belirler. Bu ikinci durumda, kimlik “varolma” kadar bir “oluş” meselesidir. Geçmiş olduğu kadar geleceğe de aittir.²

Ait olma anlamında kimlikle ilgili görülen temel düşünceler, kalıcılık, uyum ve tanınmadır. Kimlikten söz edildiğinde, genelde belirli bir sürekliliğe, kapsayıcı bir birliğe ve kendini tanımaya vurgu yapılır. Çoğu zaman bu özellikler, kurulu yaşam tarzına yönelik bir tehdit yok ise, sorgusuz kabul edilir.³

Yerleşik kimlik ve farklılıklar daîresinde kaldığı zaman kimlik, ötekinin değerini azaltmak suretiyle koruma yoluna gidilir. Ötekinin oluşturulduğu kimlikler alanı aşdığı zaman; bilgilendirmek istenilenle; iletişim kurabilmek için gerekli kimlik ve zemin kaybedilmektedir. Bu anlamda kimlikle farklılık birbirine bağlıdır. Birincisinin geçmişiyile yüz yüze gelmeden ikincisiyle olan ilişkiyi yeniden oluşturmak mümkün de-

¹ Jonathan Rutherford, (Der), “Yuva Denilen Yer: Kimlik ve Farklılığın Kültürel Politikaları”, *Kimlik: Topluluk/Kültür/Farklılık* içinde, (Çev., İrem Sağlamer), Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 20.

² Stuart Hall, ‘Kültürel Kimlik ve Diaspora’, Rutherford, *a.g.e.*, içinde, s.174,177.

³ Jorge Larrain, *İdeoloji ve Kültürel Kimlik*, (Çev., Neşe Nur Domaniç), Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 197.

ğildir.⁴ “Zaman içinde süreklilik ve ötekilerden farklılık olmak üzere, kimliği tanımlayan iki temel kriter vardır.”⁵ Bunların her ikisi de bireylerin ve toplumların kimlik ifadelerinin temel unsurlarıdır. Bu unsurlara bağlı olarak kategorize edilirler.

Modern insan genelde çok kimlikli bir özne olarak ortaya çıkar. Toplumsal yaşamın gündelik akışı içinde kimlikler yeniden şekillenirler. Bu bakımdan sosyolojik olarak kimlik kategorilerinin yaşam içinde üst ve alt kimlikler şeklinde ayrılması pratik bir gerekçeye dayanır. Modern bireyin içinde yaşadığı toplumun genel durumu ve bireyin kendisini tanımladığı en kapsayıcı durumun kesiştiği nokta üst kimlik olarak tanımlanabilir. Alt kimlik ise bireyin bulunduğu toplum içinde kendisini koyduğu ve hissettiği yerdir. Alt ve üst kimlik ayrımı ulus-öncesi dönemin kimlik kategorilerinden de bağımsız değildir.

ULUS-ÖNCESİ DÖNEMDE KİMLİK İFADE BİÇİMLERİ

Ulus-öncesi dönemde kimlik ifadesine yönelik, bireyler ve toplumlararası ilişkilerde belli başlı temel kategorizasyonlar bulunmaktadır. Anthony D. Smith, bu dönemdeki kimlik ifadelerini genel olarak “cinsiyet”, “mekan” ya da *ülke/toprak* ve sosyo-ekonomik “toplumsal sınıf” kategorisi olarak üç kategoriye ayırmaktadır.⁶ Ancak, özellikle toplumlararası ilişkilerin karakteri incelendiğinde Smith’in kategorisinin eksik olduğu görülmektedir. Çünkü toplulukların çatışmalarında ve uzlaşılarda etkin rol alan ve bir kimlik ifade biçimi olarak “din” unsurunu ve özellikle matbaanın gelişiminin bir sonucu olarak, birleşmenin sembollerinden biri olan “dil”i de birer kimlik ifadesi biçiminde kategorizasyona eklemek gerekir. Ulus-öncesi dönemde saydığımız bu beş kategori, kimlik ifadelendirmesinde farklılığı ve benzerliği belirleyen unsurlardır.

Bunların başında gelen en kesin ve temel olanı “cinsiyet” kategorisidir. Bireyler kendilerini cinsiyet durumuna göre ifadelendirmektedirler. Bu kategorizasyon aslında değişmez olmamakla birlikte evrensel ve bütü-

⁴ Devid Morley ve Kevin Robins, *Kimlik Mekanları*, (Çev., Emrehan Zeybekoğlu), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1997, s. 196-170.

⁵ Montserrat Guibernau, *Milliyetçilikler*, (Çev., Neşe Nur Domaniç), Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 127.

⁶ Anthony D. Smith, *Milli Kimlik*, (Çev., Bahadır Sina Şener), İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, s. 17-18.

ne şamildir. Smith'in ifadesiyle "öteki farklılık ve tâbiyetlerin kökeninde de bu tür cinsel sınıflandırmalar bulunmaktadır. Yaşamdaki fırsat ve ödüllendirmelerden pek çoğunda olduğu gibi gizli ya da açık pek çok biçimlerde cinsiyetimizle tanımlanırız. Cinsiyet farklılaşmasını, kolektif ayniyet ve hareketlilik bakımından düşük tutunumlu ve nispeten zayıf kılan tam da bu evrenselliği ve bütüne şamil doğasıdır"⁷

Cinsel kimliğin fonksiyonalitesi ve ötekinin oluşturulması açısından, ulus-sonrası veya modern dönemde olduğu kadar, ulus-öncesi dönemde de etkili olduğu tespitini yapmamızı sağlayacak belirtilere çok fazla rastlanmamaktadır. Oysa Feminizm'in bir kimlik ifadesi olarak yükselişi, cinsiyet kategorisinin modern dünyadaki etkinliğinin en belirgin göstergesidir.

Bu dönemdeki ikinci bir kimlik ifadesi, "*mekan ya da ülke/toprak*" kategorisidir. Yerel ve bölgesel kimliği ifade eden bu kategori, sadece ulus-öncesi dönemin değil, modern dönemin de kimliği belirleyen en güçlü kategorilerinden birisidir. Hatta ulusal kimliğin en belirleyici unsurudur da denilebilir.

Bölgesel kimlik ifadesi de diyebileceğimiz mekan (toprak) kategorisi, görüntü olarak kimliğin belirleyici unsuru olmasına rağmen zaman zaman yerel farklılaşmalardan dolayı aldatıcı da olabilmıştır. Modern dönemde de çok bariz olarak görülen bu durum, ulus-öncesi döneme bakıldığında -toplumlararası ilişkilerdeki temel değişim ve dönüşümleri istisna tutarsak- önemli bir belirleyici olmuştur. *Yunan Yarımadası, Anadolu, Mezopotamya, Orta Asya* gibi bölgeler coğrafi anlamda kimliklerin oluşmasında ve farklılaşmasında adından bahsedilebilecek mekanlardır.

Ulus-öncesi dönemde kimlik ifade biçimi olarak belirlediğimiz üçüncü kimlik türü ise "*ekonomik, kültürel ve toplumsal sınıf*" kategorisidir. Kapalı toplum yapısının temel özelliklerine bağlı olarak oluşan kast sistemindeki kimlikler, Orta çağ Avrupa'sındaki derebeyi, serf gibi tanımlamalar, bu dönemde kültürel, ekonomik ve toplumsal sınıf kategorisine verilebilecek süreklilik ve farklılık ifade eden kimliklerdir.

Modern dönemde de bir kimlik ifade biçimi olarak sınıf kategorisi önemli bir belirleyici olmuştur. Özellikle Karl Marx'ın sosyolojisinde sınıf,

⁷ Smith, *a. g. e.*, s. 17.

yegane önemli kolektif kimlik ve tarihin tek motorudur. Belli toplumsal sınıf türleri zaman zaman belirleyici mahiyette siyasi ve askeri bir hareketin temelini oluşturmuşlardır. Bunun yanında bazı yakınlıklardan dolayı toplumsal sınıfı sağlam bir kolektif kimliğin dayanağı olarak ele almanın güçlüğü de söz konusudur. Özellikle "çağrısının duygusal bakımdan sınırlı çekiciliğinden ve kültürel derinlikten yoksun oluşundan kaynaklanan"⁸ bir güçlüktür bu.

Belirtilen yoksunluklara bağlı olarak sınıf kriterleri doğrultusunda oluşan kategori, ulus-öncesi dönemde kimlik ifade etme biçimlerinden biri olmasına rağmen, bütüne şamil, kuşatıcı bir özelliğe sahip olmakta bir takım zaaflar taşımaktadır.

Dördüncü kimlik türü, birliği ve farklılaşmayı sağlayan "dil" kategorisidir. Orta Çağ'ın sonlarına doğru Avrupa'da matbaanın yaygınlaşmasına bağlı olarak çeşitli alanlarda kullanılan el yazmalarının çoğaltılması sonucunda, dilin özellikle de ana dilin bir kimlik ifadesine dönüştüğüne şahit olunmaktadır. İngiltere'de *Gerard Groote*, Almanya'da ise *Martin Luther* İncil'i ana dillerine çevirerek, İngiliz ve Alman ana dillerinin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Diğer alanlardaki matbu eserlerin yaygınlık kazanması da ülkelerin ana dillerinin giderek daha fazla kimlik tayin edici haline gelmelerini sağlamıştır.

"On yedinci yüzyıla gelindiğinde Avrupa'daki diller büyük ölçüde modern biçimlerini almışlardı. Buna bağlı olarak da oldukça büyük topraklar üzerinde yalnızca tek bir dilin yazılı hale geldiği bir birleşme ve konsolidasyon süreci ortaya çıkarmıştı. On altıncı yüzyılda merkezi ulusal monarşilerin ortaya çıkması, birleşik bir ulusal dilin gelişmesi eğilimine güç vermiştir."⁹ Dillerin gelişmesine bağlı olarak edebiyatların oluşumu da kimlik ifadesinin önemli bir unsuru haline gelmiştir.

Aslında ana dillerin oluşumu, sadece matbaanın yaygınlaşmasına bağlı olarak değil, matbaadan önce de sürekliliği ve farklılığı vurgulayan bir süreç geçirmiştir. Belki de dil, ulus-öncesi dönemin en belirgin kimlik ifade biçimlerinden biridir. Çünkü modern dönemde de ulusal kimliğin oluşumunda temel unsur olan dil, tarihsel mirasın en önemli sembolü ve

⁸ Smith, a. g. e., s. 19.

⁹ Guibernau, a. g. e., s. 118-119.

taşıyıcısıdır. Bu durumdan da anlaşılacağı üzere dil, ulus-öncesi dönemdeki toplumların kendilerini ifade ediş biçimlerinin başta gelenidir. Edebi, dini ve felsefi birikimler dilin bir kimlik ifadesi olarak sürekliliğini ve farklılaştırıcılığını göstermektedir.

Farklılaşmada ve birlik oluşturmada etkin rol oynayan, ulus-öncesi dönemin beşinci kimlik ifade etme biçimi ise "*din*"dir. Din, diğer kimlik türlerinden farklı bir ifade biçimidir. Çünkü dinsel kimlik diğerlerinden oldukça ayrı belirlenimlere dayanır ve son derece farklı beşeri ihtiyaç ve eylem alanlarından doğar. Bu nedenle dinler, "gayri şahsi olmanın yanında ampirik olanın daha üstündeki bir gerçekliğe ve seyrek olsa bile özelleşmiş kurumların nişanlarına atıflar yaparak, belli sembolik kodları, değer sistemlerini, inançlarını ve ritüellerini ortaklaşa paylaştıklarını düşünenleri tek bir inananlar topluluğuna katma eğiliminde olmuşlardır."¹⁰ Niteliğine bakılmaksızın bütün dinler için bu tespitin geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

Ulus-öncesi dönemde olduğu kadar ulus-sonrası dönemde de dinsel kimlikler, toplumların kendilerini ifade etme biçimleri arasında yer almaya devam etmiştir. Hatta kimi ulusal kimlikler, dinsel kimlik üzerine inşa edilerek nitelik kazanmıştır. Ulus-öncesi dönemde dinler, karakteri ve muhatap aldığı hedef kitlelere göre değişik biçimlerde ortaya çıkmışlar ve buna göre kendilerini belirlemişlerdir. Dünya üzerinde etkinlik kurmayı hedefleyen dinler, etnik ve coğrafi sınırları aşmaya ve kaldırmaya çalışırken; bir coğrafyaya, kültüre veya etnik gruba hitap eden dinler, dindar *ce-maatler* haline gelerek diğerleriyle farklılaşmayı ortaya koymuşlardır. *Ermeniler*, *Yahudiler* ve *Kıptiler* bu türün en tipik örnekleridir. Hıristiyanlık ve İslam dini gibi evrensellik yönüyle tebarüz eden dinler ise, özellikle Orta Çağ'daki tutum ve davranışlarıyla dinsel kimliği ön plana çıkararak, sürekliliği ve farklılaşmayı koruma ve idame etme çabalarıyla dikkat çekmişlerdir. Osmanlı'da dini kimliklerin "*millet*" olarak tanımlanması bu dönemdeki dinsel kimlik ifadesinin en bariz örneğidir.

Ulus-öncesi dönemde dinler, sadece bir kimlik ifadesi olarak görev yapmamış, aynı zamanda gündelik hayatın her alanına nüfuz ederek etkinlik kurmuşlardır. Özellikle Geç Orta Çağ dönemi, dinsel düşüncelerin hakim olduğu çağ olarak da nitelenmektedir. On sekizinci yüzyıl Aydınlanma

¹⁰ Michael Banton, (der), *Anthropological to the Study of Religion*, Tavistock, 1966, s. 71-72.

Çağı'nın başlangıcı "yalnızca ulusçuluğun doğum çağı değil, aynı zamanda dinsel düşünce tarzlarının da gün batımıdır."¹¹

Beş kategoride değerlendirmeye çalıştığımız ulus-öncesi dönemin kimlik ifade etme biçimleri, aslında ulus-sonrası yani modern çağdaki kimlik türlerini de belirleyici niteliklere sahiptir. Özellikle ulusal (milli) kimliğin oluşumunda söz konusu kimlik türlerinin fonksiyonlitesi göz ardı edilemeyecek kadar belirgindir.

Ulus-öncesi dönemin kimlik ifade biçimlerinde gözlenen bir temel özellik de "devlet" in pozisyonudur. Devlet, kimlik türlerinin ifadelendirilmesinde ulus-sonrası dönemde olduğu gibi bir zorunluluk olmamasına rağmen, tamamen de etkisiz ve fonksiyonsuz değildir. Burada belirtmeye çalıştığımız özellik, ulus-sonrası dönemde ulusal kimliğin oluşturulmasında, devletin (ulus-devlet) zorunlu bir belirleyici olduğudur. Bunun için ulusal sorun, bir kimlik ifadesi biçiminde ulus-öncesi dönemde ortaya çıkmamıştır. Bu tespit ulus-öncesi dönemin devletsiz olduğu anlamına da gelmemektedir. Ancak kimlik ifadesinde devlet, zorunlu bir belirleyici olmanın ötesinde, kimlik türlerinin hemen hemen tamamını kuşatacak bir yapıya sahiptir.

Devlet ve kimlik ilişkisi, ulus-sonrası dönemin temel meselelerinden biri haline gelmiştir. Çünkü, devletler milletlerin oluşumunun zeminini hazırlamışlardır. Bu anlamda "devletler milletlerden önce gelir."¹² Bu tespitten de anlaşılıyor ki "devlet", ulus-sonrası dönemde olduğu kadar, zorunlu bir koşul olmamasına rağmen ulus-öncesi dönemde de temel birimlerden biridir.

Geç Orta Çağ'da meydana gelen gelişmeler, bu süreci bir geçiş dönemi haline getirmiştir. Özellikle Reform ve Rönesans hareketleri, ulus-sonrası oluşan sürecin hazırlayıcısı olmuştur. Kültürel heterojenlikten kültürel türdeşliğe, cemaatten cemiyete olan değişim, bu süreç içerisinde gerçekleşmiştir. Ulusal kimliğin ipuçları da bu değişimlerle ortaya çıkmış ve tarih sahnesindeki yadsınamaz yerini almıştır. Bu açıdan ulus-öncesi dönemdeki kimlik ifade biçimleri, ulus-sonrası dönemdeki kimlik türlerini

¹¹ Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler*, (Çev., İskender Savaşır) Metis Yayınları, İstanbul, 1993, s. 25.

¹² Paul Henry, *Milliyetler Meselesi*, (Çev., Fehmi Baldaş), Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1939, s. 13.

anlama ve açıklamamıza ışık tutacaktır.

ERKEN MODERN DÖNEMDE KİMLİK İFADE BİÇİMLERİ

Ulus-sonrası dönemin başlangıcını teşkil eden erken modern dönem, kimliklerin, özellikle de ulusal kimliğin oluşumunda önemli gelişmelerin zemini olmuştur. Sanayileşmenin başlangıcını da oluşturan bu dönem, önemli dönüşümlerin sonuçları olarak da tarih sahnesinde yerini almıştır. Bu gelişmenin coğrafi tekabuliyeti, Batı Avrupa'dır. Ernest Gellner'in ifadesiyle "insanlık geri dönüşü mümkün olmayan bir biçimde sanayi toplumuna, böylelikle de üretim sistemi bilimsel ve teknolojik birikime dayalı bir toplum türüne bağlanmıştır."¹³ Bunun da belirlenmiş sonuçları vardır. Ulusçuluğun takip ettiği şekliyle *kültürel türdeşlik* bunlardan biridir.

Sanayileşmeye geçişi ifade eden erken modern dönem, ulusçuluk çağını da beraberinde getirmiştir. Bu çağ artık kendini ilk kez hissettiren yeni ulusçu zorunluluğu yerine getirmek için siyasal veya kültürel sınırların ya da her ikisinin değişikliğe uğradığı çalkantılı bir yeniden intibak çağıdır.¹⁴ Tabii ki bu dönem kendiliğinden ortaya çıkmış değildir. Belli gelişmelerin ve dönüşümlerin ürünüdür. Ulusal sorun da bu gelişmelerin tek ve nihai sonucu değildir. Ancak geleceği belirleyici yönü, diğer sonuçlara göre onu daha ön plânda tutmaktadır.

ULUSAL KİMLİK

On sekizinci yüzyılda somut göstergeleriyle birlikte meydana gelen gelişmeler, kimlik ifade etme konusunda da radikal değişimlere neden olmuştur. Bu gelişmeler her şeyden önce kendini, önceki dönemden kesin sınırlarıyla farklılaştıran bir içeriğe sahiptir. Bu çerçevede ulus, bireyin hayatını sürdürürken kendini meşrulaştırıcı değerler sağlayan bir toplumsal dünya sunar. Bu toplumsal dünya bir cemaattir -*Gemeinschaft*- bu cemaate ait olmak bir kimsenin kendisini bu aidiyetle tanımlamasıdır. Bir aidiyet duygusu içinde oluşan ulusal kimlikler, yani Türk, Arnavut, Arap, Alman ya da Fransız gibi aidiyet ifadesine sahip bulunmak, kişinin ne ve kim olduğuna dair bir tanımlamadır. Ulusal kimlik, sahip olunabilecek ya da olu-

¹³ Ernest Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, (Çev., B. Ersanlı Behar, G. Göksu Özdoğan), İnsan Yayınları, İstanbul, 1992, s. 79.

¹⁴ Gellner, A. g. e., s. 80.

namayacak bir mülk değildir ve duruma göre seçim konusu olabilese de bu, özellikle önemli türden bir seçimdir. Bu anlamda “ulusal kimlik, bir öz farkındalık biçimi olduğu gibi, ötekinin farkında olma biçimidir de; bu kimliği paylaşanları ve yardımlarına koşma konusunda özel bir sorumluluk taşıyan kimseleri tanımlar. Ayrıca ulusal kimlik öteki olanları ve yeri geldiğinde zarar verme konusunda özel bir sorumluluk taşıyan kimseleri de tanımlar.”¹⁵

Her ulusun kendi biricikliğini üstün ve farklı tutma tarzı yalnızca bir yanılsama değildir: Her ulusun anlatacağı kendi öyküsü vardır. Buna rağmen, bu öykülerin ortak bir örüntüsü söz konusudur. Erken modern dönemde belirmeye başlayan *ulusal kimlik sorunu*, siyasal özelliklerin yanında aidiyet duygusu çerçevesinde bir cemaat yapısı göstererek ortaya çıkmıştır. Yani, ulusal kimlik olgusu, bu dönemdeki gelişmelerin bir sonucu olan siyasal topluluk çerçevesinde kendini hissettiren bir sorun olmuştur. Siyasal bir topluluk, o topluluğu oluşturan bütün fertler için ortak kurumları, hak ve ödevlere dair tek bir yasanın varlığını ima eder. “*Yine topluluk mensuplarının kendilerini özdeşleyecekleri, aidiyet hissi duyacakları belli bir toplumsal mekan, az çok hatları kesin ve sınırlanmış bir toprak parçasını da akla getirmektedir.*”¹⁶ Bunun adı “*Ulusal ülke*”dir. Ulusal kimliğin birinci unsuru olan ulusal ülke (territory - toprak parçası) kendine yeterli olmak zorundadır.

Her ulus, bir “ulusal ülke”yle -ulusal kimlik anlamında bir “zemin”le- özgül ve ayrıcalıklı bir ilişki içinde olduğu iddiasındadır. Ulus, üyelerine üzerinde hayatlarını sürdürme hakkına sahip oldukları devredilemez bir kolektif mülk sağlar. Bu mülk, ulusal mirasta bir yere sahip kültürel ürünlerin kaynağı ve sık sık da nesnesi olan “toprak”tır: Toprağın, ulusun edebiyatında, popüler kültüründe ve çeşitli ulusal kutlama ve anma ritüellerinde özel bir yeri vardır. Ross Poole, ulusun mirası olan toprağın kimlik ifade etmedeki rolünü şöyle açıklıyor:¹⁷

“*Ulusal ülke, üyelerine uzamsal bir yerlem ve kimlik sağlıyorsa, ulusun tarihi de üyelerine zaman içinde bir yerlem ve kimlik sağlar. Ulus-*

¹⁵ Ross Poole, *Ahlak ve Modernlik*, (Çev., Mehmet Küçük), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1993, s. 129.

¹⁶ Smith, *a. g. e.*, s. 24.

¹⁷ Poole, *a. g. e.*, s. 135.

çuluk, ortak bir geçmişin keyfi ya da yaratımıdır; ulusu biçimlendiren zaferlerin ve galibiyetlerin, yenilgilerin ve ihanetlerin tarihidir. Bu anlatı ulusu, zaman içinde süre giden bir kendilik (entity) olarak tanımlar; ve şimdi yaşayanlarla geçmişte yaşamış olanlar arasında bir bağ kurar. Bu anlamda ulus geçmişte olanla şimdi olanı birleştiren bir kimlik ilkesi sağlar; ayrıca, olacak olan üzerine bir perspektif tanımlar. Ulusal kimlik, ulusun üyelerinin -geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki üyelerinin- ortak bir kadere sahip olduklarının tanınmasıdır.”

Ulusal kimliğin oluşumunu sağlayan ikinci bir temel unsur da vatan (patria) düşüncesidir. “Vatan, yasaları ve kurumlarıyla tek siyasi iradeye sahip bir topluluktur.”¹⁸ Bu durum ulusal kimliğin ifadelendirilmesinde ortak siyasi duyarlılıkları ve amaçları gündeme getirdiği için topluluk fertlerinin uzlaştığı bazı ortak kurumları zorunlu hale getirir. Ayrıca belirli bir ulusal kimlik umdeleriyle tarih sahnesinde yer alan toplumlar, bütün fertlerinin yasal bakımdan eşit olduklarını herkesin aynı yasalara muhatap olması gereğini de kabullenir. Ayrıca ortak bir kamu kültürünü, kutsalları, mitleri, tarihsel belleği ve ortak bir ekonomiyi paylaşmak, ulusal kimliğin oluşmasında diğer temel unsurlardır.¹⁹

Ulusal kimlik duygusunun oluşumunu sağlayan faktörlerden biri de ortak bir “dil”in varlığıdır. Ulusçuluk anlayışları ulusal dilleri korumaya, keşfetmeye ve hatta yeri geldiğinde yaratmaya epey enerji harcamışlardır. Bir ulusal dil, tek bir izleyici kitlesinin oluşumuna, tecrübelerin bu izleyici yoluyla yayılmasına ve paylaşılmasına izin verir. Bir ortak dil, özellikle gazetelerde, şarkılarda, romanlarda ve öbür kültürel ürünlerde cisimleştiği haliyle, yaygın bir şekilde paylaşılan bir özneler arasılığın temelini sağlar. Ulusal dil, bir cemaatin, bir cemaat olarak kendi kendisinin farkına vardığı bir ortam sağlar; ama aynı zamanda bu cemaate üye olmayanları tanımlamanın bir yolunu da sağlar.²⁰

Ulusal kimliği belirleyen özelliklerden biri de “politik hak ilkesi”dir. “Bir hükümet, yalnızca ve yalnızca bir ulusal kendi kendini yönetim

¹⁸ Smith, a. g. e., s. 26.

¹⁹ Geniş Bilgi için Bkz. Karl W. Deutsch, *Nationalism and Social Communication*, I. Bölüm, 2. Basım, New York MIT Pres, 1966.

²⁰ Poole, a. g. e., 136-137.

biçimiye meşrudur."²¹ Modern devletin siyasal biçimi ve ne olduğu önemli değildir. Modern devlet, ister hanedanlık ve otoriter, isterse demokratik ya da liberal olsun; uyrukları üzerinde şiddeti tekelleştirilmesinin yani iktidar icra etme durumunun başlıca kaynağı, ulus-devlet olma, yani verilmiş bir cemaat olgusunun siyasal davranışı olma iddiasıdır.

Bu temel unsurlardan da anlaşılacağı gibi, ulusal kimlik, tek boyut ve tek zemin üzerinde değil, aksine bir çok alanı ve boyutu kapsayıcı nitelikte oluşmaktadır. Bundan dolayı rastgele bir toplumda ulusal kimliğin oluşması oldukça güçtür. Başka bir ifadeyle, herhangi bir halkın bünyesine yüzeysel biçimlerde basit ve hızlı bir şekilde zerk edilebilmesi de mümkün değildir. Ulusal kimliğin hayali bir kurgu olarak kabul edildiği durumlarda bile, icat edilen unsurların belli gerçekliklere tekabül ettiği ve o gerçekliklerden beslendiği göz ardı edilememiştir.

Genel olarak "*kimlik, seçim yapmaya yardımcı olmak; diğerleriyle ilişki kurmayı olanaklı kılmak ve güç vermek gibi üç temel işlevi yerine getirir.*"²² Bu genel işlevlerin ulusal kimliğe yansıma biçimleri de şöyledir: Öncelikle, ulusal kimlik, tam olarak ifade edilebilmesi ve gelişebilmesi için topluluğu oluşturan insanların kendi ortak siyasal kaderlerine ilişkin karar verme hakkına sahip olma imkanı verir. İkinci olarak, ulusal kimlik hem bireysel hem de toplumsal düzeyde ötekilerle ilişkileri olanaklı kılar. Çünkü böyle bir kimlikle kendini ifadelendiren bir topluluk, ortak değerler etrafında birleşerek, birlikte yaşama azmini gösterecek niteliğe kavuşur. Son olarak ulusal kimlik, topluluğun fertlerine, kendilerini aşan bir varlık ile özdeşleşmelerini yansıttığı ölçüde güç verir.

Ulusal kimlikle kastedilen şey, "*hem kültürel, hem de siyasi bir topluluğu içerir ve kültürel toplulukta olduğu kadar siyasi toplulukta da konumlanır. Bu bir ulusal kimlik imalatının aynı zamanda jeopolitik bir haritasının yeniden çizilmesi veya siyasi rejim ile devletlerin birleşmesinin değiştirilmesi gereği gibi siyasi doğurguları olan siyasi bir eylem anlamına geldiği için önemlidir.*"²³

Ulusal kimlik, birbirleriyle ilişkili etnik, kültürel, teritoryal, eko-

²¹ Elie Kedourie, *Nationalism*, Hutchinson and Co Ltd. Basil Blackwell, Oxford-Cambridge. 1993, s. 9

²² Guibernau, *a. g. e.*, s. 128.

²³ Smith, *a. g. e.*, s. 157-158.

nomik ve yasal-siyasal bir çok unsurdan oluşan karmaşık ve çok boyutlu bir yapıdır. Bu çok boyutluluğu, onu, özellikle siyasal ve toplumsal yaşamda esnek, daimi ve ideolojilere dönüşen diğer kimliklerle etkili ilişkilere girmesini sağlayan bir güç haline getirmiştir. Bu bağlamda "ulusal kimlik, siyaseten devlet ve organlarına ya da devletleri olmayan uluslarda devletin siyaset öncesi muadillerine payandalarını verir. Siyasi personelin seçimi, siyasi davranışın düzenlenişi ve hükümetlerin seçimi, halka şamil bir ulusal kimlik ve ulusal iradeyi yansıttığı varsayılan ulusal çıkar ölçütüne göre temellendirilir."²⁴

Ulusal kimlik hem oluşum sürecindeki özellikleri açısından, hem kendini kabul ettirdikten sonraki işlevleri açısından önemli bir görevi yerine getirmektedir. Ulusal kimliğin özellikle siyaseten yerine getirdiği söz konusu bu en belirgin işlevi, topluma özgü değerleri tanımlayan o toplumun gelenek ve adetlerini yansıtan, ortak yasal hakların ve yasal kurumların görevlerini meşrulaştırmasıdır. Bunun yanında bireyin kendini ulusal kimliğiyle tanımlayarak "ben" haline gelmesi de ulusal kimliğin yerine getirdiği ve yadsınmayacak önemde bir işlevdir. Çünkü "ben", kültürel topluluğun ve anlam birliğinin ulusal kimliğin oluşmasına ve yaşanmasına imkan verir. Ayrıca "ben"lerin toplulukla özdeşleşmesiyle kolektif bir duygu olarak ulusal kimlik pekiştirilebilir. Böylece ulusal kimlik, hem bireysel, hem de kolektif kimlik gereksinimlerine yanıt verebilecek duruma gelerek, her iki boyuttaki duygulanımları karşılayacak bir güç olarak ortaya çıkar. Greenfeld'in ifade ettiği gibi:²⁵

"Kendine özgü modern anlamıyla ulusal kimlik, temel karakteristiği bir "ulus" olarak tanımlanmak olan bir "halk"ın her üyesi o halkın üstün seçkin niteliğinden bir şeyler almıştır ve sonuçta, katmanlara ayrılmış ulusal nüfus öz olarak homojendir. Dolayısıyla statü ve sınıf ayrımları da önemsizdir. Bu ilke bütün ulusçulukların temelinde yatar ve onları aynı genel fenomenin ifadeleri olarak görmeyi haklı çıkarır."

Sonuç itibarıyla bir ulusal kültür ve tarih yaratılması yalnızca bir sınıflandırma meselesi değildir; benzerliklerden hareketle bir özdeşliğin, çeşitlilikten hareketle de bir farklılığın yaratılmasını kapsar. Ulus, benzer-

²⁴ Smith, a. g. e., s. 35.

²⁵ Liah Greenfeld, *Nationalism: Five Roads of Modernity*,. Harvard Mass., 1992, s. 7.

liklerin birleşiminden daha fazla bir şeydir; kendi başına ve kendi içinde bir kendiliktir (entity). Ulus, benzerliklerden ve farklılıklardan oluşan bir şebeke aracılığıyla varolur. Ulusun tarihi yalnızca belli kurumların, pratiklerin ve retorik biçimlerinin ortaya çıkışından ibaret değildir; bir tarihsel öznenin öz bilince kavuşmasıdır. "Ulus bir tözdür ve ulusa ait olanlar ve birbirlerini bu aidiyetle tanıyanlar bu töze katılırlar. Ulus, bir özdeşlik/kimlik (identity) cemaatidir, yalnızca benzerlik değil. Bu özdeşlik/kimlik uzam ve zamandaki engin farklılıklarla ve iktidar, zenginlik ve statü bakımından ağır eşitsizliklerle uyumludur."²⁶

Bu açıklamalardan anlaşıldığı gibi *ulusal kimlik*, oluşumu ve sonuçları açısından ulus ve ulusçulukla yakından ilgili ve ilişkili bir kavramdır. Ulusal kimliğin işlevleri açısından uluslarla ve işlevleriyle bir paralellik göstermesine rağmen bir takım farklılıkları da bulunmaktadır. Bundan dolayı ulusal kimliklerin ortaya koyduğu gücün ve işlevlerin derindeki kökenlerinin neler olduğu üzerinde durulması gerekmektedir. Çünkü ulusal kimliğin kökeni, en az doğası kadar karmaşıklık arz eder. Bu açıdan kavramları yerli yerinde ve işlevleriyle tanımlayabilmek, bu zorluğu aşmak anlamına gelmektedir.

ETNİK KİMLİK

Ulusal kimlik, ulus, etniklik ve ulusçuluk gibi kavramlar tanımlanırken birbirleriyle olan ilişkilerinin yanında çoğu zaman karıştırıldıklarına da şahit olunmaktadır. Bu kavramlar birçok ortak noktada birleşmelerine rağmen temelde büyük farklılıklar arz ederler. Özellikle etni ve ulus, buna bağlı olarak; *etnik kimlik* ile *ulusal kimlik* zaman zaman aynı olgu olarak sunulmak istenmiştir. Bu kavramları olgusal düzeyde ayrıştırarak tanımlamak, kargaşayı ve yanlış tanımlamaları gidermek açısından önem arz etmektedir.

Daha önce ulusal kimliğin oluşumunu açıklarken onun, modern bir seyir izlediğini tespit etmiştik. Modern bir niteliğe ve kurguya sahip olmasına rağmen, ulusal kimlik, tarihsel ve doğal özelliklere de sahiptir. Ancak bu durum onu etniklik kadar doğal ve tarihsel bir konuma da oturtmamaktadır. Bu bağlamda etniklik zamanın dışında ve doğal olarak varolan bir olgudur. Ulusal kimlik, zamana ve kurguya bağlı olarak oluşan modern

²⁶ Poole, a.g.e., s. 139.

ulus ve ulusçuluğa zemin hazırlayan en önemli unsulardan biridir. Buna karşılık etniklik, yani "bir etnik gruba aidiyet, öznenin özgül durumuna göre değişiklik gösteren zorunlu olarak gelip geçici ve kararsız tutum, algı ve duygularla ilgili bir mesele olup"²⁷ modern öncesi kimlik belirtme biçimlerinin en önemlisidir.

Ulusal kimlikten farklı olarak tanımladığımız *etniklik* veya etnik kimliğin oluşmasına neden olan birim, etnik topluluk ve özellikleridir. Modern-öncesi dönemlerin bir kimlik ifadesi olan etniklik, günümüzde de özellikle son zamanlarda fazlasıyla zikredilen bir kavramdır. Ancak günümüzde daha çok nesnel şartlar itibariyle teşekkül etmiş olan etnisite olgusuna dayalı biçimiyle kullanılmaktadır. Oysa daha önce de belirtildiği gibi etniklik, esas itibariyle doğal bağların ve tanımlanmış uzamların dışında gerçekleşen bir olgudur.

Bu bağlamda *etnik aidiyet*, Hobsbawm'ın ifadesiyle, "programatik olmadığı gibi kesinlikle siyasal bir kavramın oluşmasına da neden olmaz. Buna karşılık belli koşullarda siyasal işlevler kazanabilir ve dolayısıyla ulusçu ve ayrılıkçı programlar da dahil olmak üzere çeşitli programlara dahil edilmesi olasıdır. Özellikle ulusçuluk etnik aidiyetle özdeşleşme özlemi taşır. Çünkü bu, ona pek çok durumda yoksun bulunduğu tarihsel soy kütüğünü bahşeder."²⁸ Bu perspektiften bakıldığında *etnik topluluk* özü itibariyle belirli bir program dahilinde siyasal olarak örgütlenmiş bir birimdir. Başka bir ifadeyle etnik topluluk, "tarihsel ve kültürel bir topluluğun mirasçıları olarak yaşayan ve bunu sürdürme isteğini paylaşan bir insan grubudur."²⁹ Öz olarak ifade edecek olursak etniklik, cemaat ve duygu üzerine kurulu bir mensubiyettir. Smith etnik topluluğun niteliklerini şöyle sıralıyor:³⁰

- 1- Kolektif bir özel ad,
- 2- Ortak bir soy miti,
- 3- Paylaşılan tarihi anılar,
- 4- Ortak kültürü farklı kılan bir ya da daha fazla unsur,

²⁷ Smith, *a. g. e.*, s. 41.

²⁸ Eric Hobsbawm, "Ulusçuluk", *Birikim*, Sayı: 45/46, (Çev. Halil Berktaş), Şubat 1992, s. 110-111.

²⁹ Dominique Schnapper, *Yurttaşlar Cemaati*, (Çev., Özlem Okur), Kesit Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 33.

³⁰ A. D. Smith, *a. g. e.*, s. 42.

5- Özel bir "yurt"la bağ,

6- Nüfusun önemli kesimleri arasında dayanışma duygusu."

Smith'in saydığı nitelikleri incelediğimizde olgunun tarihsel yönünü çok açık bir şekilde yakalamaktayız. Buna rağmen etnikliğin ırk ve ulusal unsurlarıyla bağlantılı olduğu anlamı da çıkmaktadır. Oysa etnikliği sadece bu iki kavramla bağlantılı olarak açıklamaya çalışmak eksik bir tanımlama olur. Böyle bir yaklaşım, kavramı, kendi kapsamının ve bağlamının dışına taşır ve nesnel bir tanıma ulaşmayı engeller. "Dil, din ve kültürel farklılaşmaların bir yansıması"³¹ olarak tanımlanan etniklik kavramını, günümüzdeki kimlik kazanma çabalarının bir sonucu olan köken miti arama olgusundan ayırtırmak gerekliliği de vardır. Günümüzde yukarıdan dayatılan bir üst kimlik olarak ulus kimliğine karşı bir bilinç biçiminde ortaya çıkan etniklik tartışmaları, kimlik sorgulamasının yeni bir yansımasıdır. Bu haliyle etnik kimlik, yapısal ve kurgusal anlamda ulusal kimliğe benzemekte ve aynı unsurları kullanabilmektedir.

Ulusal kimliğe en fazla katkıda bulunan unsurlardan biri olan etnik topluluk, "gönüllü olmaksızın oluşmuş, çıkar bilincine sahip ve örgütlenişi biçimsel olmayan bir birliktir; üyeleri birincil ve ikincil ilişkiler yoluyla bir araya gelmiştir ve üye sayısı nispeten sınırsızdır."³² Etnik grupların tarihsellikleri itibariyle modern-öncesi veya Batı kurgusu dışında var olduklarını söylemek olasıdır. Ancak moderniteyle birlikte etno-antropolojik yaklaşımlar çerçevesinde gündeme geliş biçimi ve günümüzde özellikle azınlık ve mikro-ulusçuluk tartışmaları çerçevesinde zikredilişini, Batı kurgusu olarak değerlendirmek mümkündür. Başka bir ifadeyle, söz konusu gündeme geliş biçimleri, modernitenin bir sonucudur diyebiliriz. Birincisi modern kurgunun oluşumuyla bağlantılı olarak, ikinci biçimi ise modernitenin öngörüsü olan kültürel türdeşlik sorunuyla ortaya çıkan modernliğin kriziyle ilgilidir. Bizim tanımlamaya çalıştığımız etniklik kavramı ise her iki biçimin de dışında durmaktadır.

Etniklik, on dokuzuncu yüzyıl öncesi kimlik ifadelendirmesinde, farklılaşmayı sağlayan bir olgudur. Batı, modernlikle birlikte ulus olgusuyla tanışıp, bu kavramı yeni ölçütlerle tanımladıktan sonra, tanımdaki

³¹ Orhan Türkdoğan, *Etnik Sosyoloji*, Timaş Yayınları, İstanbul, 1997, s. 11.

³² R. M. Mac Iver and Ch. H. Page, "Etnik ve Irksal Gruplar", *Etnik Sosyoloji* içinde, (Çev. Lütüfihak Alpkın), s. 41.

ölçütlere uymayan toplumları etnik grup kategorisi çerçevesinde değerlendirmiştir.³³ Buna bağlı olarak *Etnoloji* ve *Antropoloji* bir bilim olma iddiasıyla ileri sürülmüştür. Böylece etnik topluluk, ilkelikle de bağıntılandırılmıştır. Ancak bu bakış açısına rağmen etnik kimlik bilinci, ulusal kimliğin, dolayısıyla da ulusalcılığın inşasında bir tahayyül olarak yeniden üretilen bir olgu olmuştur. "Esasen etniklikle ulus arasındaki yakın bağ, bu yeniden üretimle tesis edilir."³⁴

Etnik kimlikle ulusal kimliğin farklılaşmasına temel olan unsur, etni ve ulus kavramlarının nitelikleridir. Aslında kavramların birbirinin yerine kullanılması yanlışlığı veya çakıştırılması da temelde bu iki kavramın yakın ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Oysa iki kavram arasındaki yakın bağıntılara rağmen temel farklılıklar da mevcuttur. Bir ulusun, tarihsel bir toprağı/ülkeyi, ortak mitleri ve tarihsel belleği, kitlevi bir kamu kültürünü, ortak bir ekonomiyi, ortak yasal hak ve görevleri paylaşan bir insan topluluğunun adı olduğu belirtilir. Bu anlamda ulus, bir etnide olduğu gibi tanım gereği ortak mitleri ve anıları olan bir topluluktur. Aynı zamanda da teritoryal bir topluluktur. Ancak etnide, bir ülke ile olan bağ, sadece tarihsel ve sembolik kalabilirken, ulusta bu bağ fiziksel ve fiilidir; ulusların ülkeleri vardır. Başka bir ifadeyle uluslar her zaman "etnik unsurlar"ı gereksinirler. Ancak teritoryal bir yurda dair ortak mit ve anılar olmaksızın ulusları kavramak olanaksızdır. Bu çerçevede etnikler ile uluslar arasında tarihsel ve kavramsal bakımdan bariz bir çakışma söz konusudur. Ancak etnik topluluklar ulusların sahip olduğu pek çok nitelikten yoksundur.³⁵

Bu bağlamda tarihsel açıdan ilk ulusların, modern-öncesi etnik gruplar temelinde oluştuğunu söylemek mümkündür. Etnik köken miti, ulus olmanın ve oluşturmanın temel bir gereksinimi olmuştur. Çünkü bu, ulusun tarihsel köken bulma çabasına karşılık gelir ve köken mitiyle birlikte ulusun oluşumunun meşruiyetini sağlar.

SONUÇ OLARAK

Kimlik, içermenin olduğu kadar dışlamanın da ürünüdür. Diğer bir

³³ Baykan Sezer, "Etnik Gruplara Duyulan İlgisi", *Etnik Sosyoloji* içinde, s. 63.

³⁴ M. Naci Bostancı, "Etnisite, Modernizm ve Milliyetçilik", *Türkiye Günlüğü*, Sayı, 50, (Mart-Nisan, 1998) s. 44.

³⁵ Smith, *a.g.e.*, s 67-73.

ifadeyle kimlik, benzeşmenin yanında farklılaşmanın da bir referansıdır. Bu bağlamda Modern dönemde öznelerin oluşumunda içerme ve dışlamanın en tipik kimlik olgusu ulusal kimliktir. Ulus-devletin gözden düşmesi, küreselleşmenin hızlanması ve zaman-mekan sıkışması süreçleri ulusal bağları ve kimlikleri kesinlikle etkilemiştir. Fakat bu etkilerin basit bir biçimde –en azından kısa vadede- ulusçulukları, yerelcilikleri ve bölgecilikleri çözme eğilimi olduğuna inanmak yanlış olacaktır. Evrenselleştirme eğilimleri derinleştikçe, belirli halklar, etnik gruplar veya toplumsal kesimler kendi farklılıklarını göstermek için daha fazla uğraşacaklar ve kendi yerelliklerine daha fazla bağlanacaklardır. Ancak diğer bir açıdan da bakıldığında kültürün küreselleşmesinde gizli olan kültürel homojenleştirme, ulusal kimlikleri yok etmekte ve bu eğilimler Avrupa Topluluğu incelendiğinde açıkça görülebilmektedir.³⁶

Kimlikler, sürekli kendilerini yenilemeleri ve farklı biçimlerde konumlandırımlarının yanında yansız da değildirler. Kimlik arayışının arkasında farklılaşmaya neden olan çatışan değerler vardır. Kişi kim olduğunu söyleyerek aynı zamanda ne olduğunu, neye inandığını ve ne istediğini de anlatmaya çalışır.

Kimlik esasen var olan bir şey değildir; mekan, zaman, tarih ve kültürün ötesine geçer. Değişik unsurların beslediği bir kaynağa bağlı olarak tarihleri vardır. Ama tarihsel olan her şey gibi, sürekli dönüşüme maruz kalırlar. Sonsuza kadar kökleşmiş bir geçmişe sabitlenmiş olmaktan çok uzaktırlar; tarihin aktörleri tarafından belirlenirler ve bu süreçteki ileri-geri ve leyhte-aleyhte oluşan hareketlenmelere bağımlıdırlar. Bu itibarla kimlik, kendisini onunla tanımlayanı konumlayan ve farklı durumlara verilen isimlerdir.

³⁶ Larrain, a.g.e., s. 213.